

Решавање међународних спорова

Нова арбитражна правила Сталног арбитражног суда

Стални арбитражни суд (*Permanent Court of Arbitration*) објавио је 2001. Опционална арбитражна правила за спорове који се тичу природних извора односно природне околине (*Optional Rules for Arbitrating Disputes Relating to Natural Resources and-or Environment*).

Стални арбитражни суд постоји од 1899. и у почетку је решавао само спорове између држава. Но, још од 30-тих година прошлог века Стални арбитражни суд је проширио своје надлежности и на област спорова између држава и држављана других држава.

Од 1962, када је донео Правилник за арбитражу и мирно решавање међународних спорова између две странке од којих је само једна држава (*Rules for Arbitration and Conciliation Settlement of International Disputes between two parties of which only one is as State*) овај Арбитражни суд је донео више правилника за решавање спорова у различитим ситуацијама:

- Правилник са спорове између држава (*State - State Rules*) од 1992,
- Правилник за спорове између држава и недржавних институција (*State - non-States Rules*) од 1993,
- Правилник за арбитражне спорове између међународних организација и држава (*Rules for Arbitration of Disputes Involving International Organisations and States*) од 1996,
- Правилник за арбитражне спорове између међународних организација и приватних странака (*Rules for Arbitration of Disputes Involving International Organisations and Private Parties*) од 1996,
- Опционална правила за мирење (*Optional Conciliation Rules*) од 1996. и
- Опционална правила за поступак утврђивања чињеница од стране истражних комисија (*Optional Rules of Procedure for Fact-Finding Commissions of Inquiry*) од 1997.

Странке у споровима по *UNCITRAL*- овом правилнику за *ad hoc* арбитраже врло често именују Стални арбитражни суд за тзв. орган именованја.

(*Дејтаљи се о Сјталном арбитражном суду и арбитражним правилима која примењује могу се добити на "website"-у: www.pca-sra.org*).

Amici curiae и у арбитражном поступку

Једно од начела арбитражног поступка и, често, један од разлога да се странке определе за поступак који искључује државне судове, је тајност, поверљивост арбитражног судовања.

Но, има ситуација у којима сваки принцип, свако правило може да трпи одређене изузетке. Тако је и са овим принципом да арбитражна процедура није доступна јавности.

Наиме, у неким арбитражним поступцима, нарочито у онима у којима су странке, с једне стране, државе, а с друге стране лица-држављани других држава, може постојати јак јавни интерес који допушта да се на одређени начин у спор укључе и лица која нису странке (не ради се о умешачима, јер њихово учешће у арбитражним поступцима није могуће - бар не без пристанка обе стране. Овакви су спорови пре свега тзв. инвестициони спорови (спорови по тзв. Вашингтонској конвенцији о решавању инвестиционих спорова између држава и држављана других држава - *Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and National of Other States*, који се одвијају пред Центром за инвестиционе спорове) и спорови по неким другим међународним конвенцијама (на пример, по арбитражној клаузули у Северноамеричком уговору о слободној трговини (*North American Free Trade Agreement - NAFTA*)).

У арбитражи по *NAFTA* конвенцији може се примењивати Конвенција о решавању инвестиционих спорова између држава и држављана других држава или *UNCITRAL*-ова арбитражна правила за *ad hoc* арбитраже (члан 1120 конвенције).

У два недавна случаја у *NAFTA* арбитражи арбитражна већа су дозволила да им се обрате трећа лица, која су предочила да су посебно заинтересована за исход спора, те да тај интерес има "димензије" јавног интереса. У случају *Methanes Corp. против САД*, две организације за заштиту природне околине су се обратиле већу поднеском тражећи да изнесу свој став о могућем утицају арбитражне одлуке на еколошку ситуацију и законодавство у тој области у региону *NAFTA*. Веће је закључило да нема овлашћења да дозволи мешање трећих лица у поступак, али је да може допустити "пријатељско" обраћање трећих лица путем поднесака по члану 15 (1) *UNCITRAL*-ових арбитражних правила (ово правило предвиђа да "арбитражни трибунал може водити арбитражни поступак на начин који сматра одговарајућим, уз услов да се странке третирају на једнак начин и да је у свакој фази поступка свакој странки у потпуности омогућено да изнесе свој случај"). У потврду овом ставу цитирана је и пракса Трибунала за решавање оштетних захтева између Ирана и САД (*Iran - US Claims Tribunal*) те Светске трговинске организације. Три-

бунал је, такође, одлучио да *amici curiae* немају, по поглављу 11 Конвенције *NAFTA* нити по *UNCITRAL*-овим арбитражним правилима, право да примају поверљиве материјале које, као доказе, странке подносе у поступку. Трибунал није коначно одлучио како ће поступати са овим поднесцима, а у сваком случају је нагласио да је потребно да се о детаљима консултује са странкама.

У другом случају (*United Parcel Service против Канаде*) два радничка синдиката су изнела аргументе да одлука може имати врло значајне последице по раднике и тражили су могућност да бране своје интересе. Трибунал је донео исти закључак као и веће у случају *Methanes Corp.* тј. да прихвати поднеске синдиката у својству "пријатеља суда" који треба да помогну у доношењу исправне одлуке. Веће је навело и аргументацију да арбитража може имати и наглашени јавни карактер, што захтева одређену, већу "транспарентност" поступка.

Хрватска донела Закон о арбитражи

Нека од интересантних решења Закона су да и у домаћим арбитражама може да се именује страни арбитар, као и да се странке могу споразумети да број арбитра буде паран (ако се стране не одреде број у арбитражном споразуму, онда ће број арбитра бити непаран). Хрватска је септембра 2001. донела Закон о арбитражи, у основи по угледу на *UNCITRAL*-ов Модел закон о арбитражи.

Арбитражни споразум треба да буде закључен у писменом облику, али се подразумева да је та форма испуњена када једна странка пошаље другој писмену понуду за закључење арбитражног споразума, а ова на то не стави примедбу, или када једна странка писмено потврди другој странки усмени договор о арбитражи, а друга странка се томе не успротиви.

Закон је увео интересантне одредбе о достављању, са правилима којима је циљ да онемогуће одуговлачење поступка односно одуговлачење са отпочињањем поступка. Као адреса странке сматра се адреса на којој уобичајено прима пошту. Ако није одредила другу адресу, као адреса се сматра адреса седишта правног лица или седишта неке филијале, или адреса уобичајеног пребивалишта правног лица, као и адреса која се налази у уговору који садржи арбитражну клаузулу односно адреса из споразума о арбитражи. Ако се адреса странке не може утврдити ни на један од наведених начина, достава се врши на последњу познату адресу.